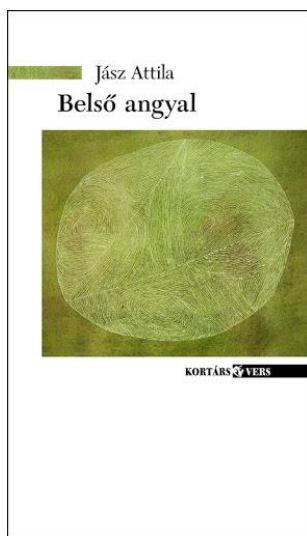

BERETI GÁBOR

A „belső” tárgy

JÁSZ ATTILA: BELSŐ ANGYAL

Kortárs Könyvkiadó
Budapest, 2019
113 oldal, 2500 Ft

Nem biztos, hogy jó úton jár az, aki Jász Attila verselésének titkát a szöveg terének kiterjesztésével kísérli meg tetten érni. A Jász-féle elasztikus szövegek figyelmeztetik olvasóját: a metafora nem helyettesíthető értelmezéssel. Az olvasót, az értelmezőt egyébként is a megismerés kényszere hajtja, s hajlamos egy szöveget eltérő olvasati szempontok alapján mint egy jófajta keresztretjtvényt megfejteni. Ahelyett, hogy átengedné magát a szöveg kínálta impulzusok közvetlen hatásának. Jász Attila munkásságát, mint ahogy e mostani *Belső angyal* című újabb verskötetét is, érdemes a szoros olvasás értelmezői technikájával megközelíteni, hogy az olvasat gravitációs központjává a pusztá szöveg váljék. Hogy lássuk, a „belső angyal” a flexibilisen megformált köznapiság.

A kötetben egy elő- és egy utóverset, valamint hét ciklust, *Üdvözlőlapok a földről, Fák a teraszon, Éjszakai játszótér, Kúszófény, Viszonyítási pontok, Lassító szolgálatban*, s egy több részre tagolt, *Fölösleges hírnév* című hosszúverset találunk. Az egyik korábbi verskötete címadását – *Belső árnyék* – akár e mostani előképének is tekinthetjük, már csak azért is, mert az olykor találékony formaelemekkel átszótt bukolikus és nosztalgikus élet- és emlékképekkel dúsított magánmitológia esetünkben is folytatódik. Ahogyan azt már korábban is megszokhattuk, kötetében ezúttal is egy fiktív világ nyelvi-metaforikus viszonyrendszerének álmokkal átszótt életese-ményeivel, Én-tapasztalatainak gyakran monológyszerűen előadott darabjaival találkozhatunk.

Szerzőnk elvitathatatlan erénye, hogy a modernitást munkássága egyfajta endogén szenzibilitásával, és nyelvezte artiztikusságával kész felülírni, valamint hogy versei legjobb részleteiben az auraképzés potenciálját hordozó intonációk csillannak meg. Ahogy például a *Belső használat* című munkájában is: „[F]ejben egy kopasz barack magházá- / ba fekszem be, amit nem vettem meg a piacon, meg- / eszem a gyümölcs húsát, feltöröm a magot, nem al- / szik benne senki, gyíkként napozom inkább a tűző / napon, ha megunom,

csak fölfutok a falon és vissza / beleolvadok a környezetbe” (27). Vagy: „A folyó torkolatánál fejben egyenesítgetem ki a ten- / geri füveket, lemerülök, simogatom, próbálkozom, de / hullámzik a víz, ringat, megvágja az ujjam, piros víz- / ben lebegek tovább” (28). Amint azt több más versében a strófákat itt is zárójelbe tett ör- vagy jelzőszavakkal kezdi, melyek mintegy a versszak tartalmi, hangulati előzetesei is. Ez az elidegenítő gesztus egyébként többnyire sikerrel emeli munkáit a szövegeket gyakran körülengő elégikusság fölé.

Hogy a nem verbális terepen is kipróbálja magát, versei témájául előszeretettel választ egy-egy képzőművészeti alkotást. Ezek az esetek azonban a látványi objektum olvashatóvá tételének a feladata elé állítják. Ilyenkor a nyelvi és a képi közeg közötti gondolati interakciókból kiinduló verbális stratégiákat kell mozgósítania, ám ha ezek nélkülözik az auraképző nyelvi techné modalitásait a vers mint nyelvi teljesítmény illetéktelen marad. Szerencsésebb esetben azonban a vers túlmutat leíró jellegén, és a képzőművészeti alkotással egyenrangú, szuverén alkotássá válik. Jász Attila munkáiban mindkét változattal találkozhatunk. Az utóbbi a tömör, szép-fogalmazású *Arány és mérték* című verse példázza: *(arány)* / Georg Trakl halálkék vonatra száll, irány Szentendre / a festő alázatosan fest, a fény alá hajlik ecsetje, / az én dadog, ha isten diktál, / az idő ehhez csak asszisztál. // (mérték)** / Mikor a már és a még az élet vizét issza, / csupán a test öregszik, de ettől lesz tiszta, / már nem teljesen ember, még nem egészen angyal, / hetvenöt apró részlet barátokzik egy naggyal” (12). [*Mándy Stefániának és Kárpáti Tamásnak köszönettel, hogy / **Molnár Péter hetvenötödik születésnapjára] (12).*

A *Belső angyal* a maga választékosan konzervatív nyelvi magatartásával, minden spirituális kisugárzása ellenére is egyfajta evilági cselekményességet mutat. Ezért érezzük úgy, hogy munkáinak egy része már a posztmodern szöveglírára hajaz. Azokban az esetekben pedig melyekben még a nyelvi ambíció írhatja verseit, szinte röptetni képes az olvasót. Ennek ugyanakkor nem várt következményei is akadnak, hiszen ha egy pillantást vetünk a recepcióra, feltűnhet, hogy lelkesültségükben többen túllépnek a tárgyilagos olvasás keretein, s a szövegnek történelmi és jelenkori politikai konnotációkat tulajdonítanak. Mint például hogy Jász Attila sorai olvastán „A globalizáció történeti és kritikai megközelítésével is dolgozunk van”, vagy, hogy „A lélek képzeletben a bakonyi erdőkbe száll, ahol egy lelkes fiatal, egy szál gitárral és az intellektusával felfegyverkezve szembeszállt a szellemi béklyó és mérgezés ellen, egy birodalom ellenében”.

A Jász-recepció tehát, mint látjuk, történelmi és jelenkori politikai allúzióktól sem mentes, holott jól látszik, hogy a Jász-oeuvre feltűnően nélkülözi a mimézisre hajazó társadalomkritikai toposzokat. A Jász-techné inkább az esztétizáló stilisztikai és retorikai megalkotottság jellemző. Jelen kötetében pl. az álom-motívum az esztétikumképzés már-már hiteleséget súrolóan túlsúlyos eleme. Ahogy az álmokkal átszótt *Belső angyal*, úgy korábbi munkái is a legtrikább esetben s akkor is csak áttételesen válnak társadalmi viszonyok narratív hordozóivá.

Opusainak zömét félálomban felismert igazságok, érzületek és helyzetképek sora tölti ki. Némelyik mintha a lelkiismeret, mintha a természeti lét egy-egy miniatúrája volna (*Félhangosan*, 93). Ebbe a sorba tartozik még a *Felébredés* (63) című verse is, amely egy darázsról szól, s az *Újabb alkalom* (52) és a *Lepkeszárnyon* (75) című, melyek egy-egy lepkéről szólnak.

Miközben kétségtelen, hogy szerzőnk művészetének sine qua nonja a *belső* világteremtés, a verseléstechnika útjain mégis fantázia és realitás mezsgyéin imbolg, azt a benyomást

keltve, mintha véletlenül találkozna opusai témáival, mintha poétikája történeteit minduntalan előlről kezdve, újra és újra meg kellene alkotnia. Ez néha a változatosság, máskor meg a mókuserék szindrómát idéző helyben járás hangulatát kelti. Verseiben szerzőnk saját jogú alanyként van jelen, s noha olykor maszkot visel, a maszkosodás csapdáját elkerüli. Szövegeiben legtöbbször önmagát nyújtó szerzőként, ám sohasem hősként találkozunk vele. A fikciós én rendre a költői habitus tulajdonságait viseli. Ezért, hogy a *Belső angyal* egy többszereplős alanyi lírának tetszik, elidegenített önéletrajziséggel.

Néhol posztmodern témák szervezik a szöveget, a test (*A tökéletesség vágya*, 54, *A sötétség sarka*, 55), a folytonos úton levés (*Az indulás folytonossága*, 48, *Paplan alatt*, 57), ám ezeket a szigeteket többnyire az álomlára hullámai folyják körül. Egy ízben Tolnai Ottó is megidéztetik, aki a versek stílusára gyakorolt hatásával kétségtelenül a kötet egyik mentorának számít (*A könnyűség álma*, 72).

Szerzőnk a kötet utolsó ciklusában a múltó hangulatok és a hétköznapi bölcselekedések egymásba libbenő versimitációit, mintegy a rövid, tanító episztola műfajával kísérletező egyperceseit vonultatja föl (*Fölösleges hírnév*, 105–111) Pók, lepke, darázs, utazások, álmok, angyal, isten, természet a tematikai repertoár. Mégis, költészetét igazán figyelemre méltóvá, érdekessé és értékké a „fáradt őszi legyek repülnek el belőlem” (57) hangzású, és az ehhez hasonló, a kötetben megnyugtató arányban jelen lévő sorok teszik. (Kortárs Kiadó, Budapest, 2019)